HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר איתיביה אביי לרבה (א) מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה א"ל הא מני ר' נחמיה היא דאמר (ב) אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו איתיביה (ג)(ד) (ב"ש אומרים אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר (א) וב"ה מתירין) (ה) ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו סבר לשנויי ליה כר' נחמיה כיון דשמעה להא דאמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב הכל מודים בסיכי זיירי ומזורי דכיון דקפיד עלייהו מייחד להו מקום ה"נ מייחד להו מקום איתמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן (ב) קורנס של זהבים שנינו רב שמן בר אבא אמר קורנס של בשמים שנינו מאן דאמר דבשמים כ"ש דזהבים מאן דאמר של זהבים אבל דבשמים קפיד עלייהו: ואת הכוש ואת הכרכר כו': (ו) ת"ר פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה (א) בגחלים אם מגולה מקצתה מותר לטלטלה ואם לאו אסור לטלטלה ר"א בן תדאי אומר (ג) תוחבין בכוש או בכרכר והן מנערות מאליהם אמר רב נחמן הלכה כר"א בן תדאי למימרא דסבר רב נחמן (ז) טלטול מן הצד לא שמיה טלטול (ח) והאמר רב נחמן האי פוגלא מלמעל' למטה שרי ממטה למעלה אסיר הדר ביה רב נחמן מההיא: מחט של יד ליטול בה כו': שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף ילמדנו רבינו מחט שניטל חררה או עוקצה מהו א"ל תניתוה מחט של יד ליטול בה את הקוץ וכי מה איכפת ליה לקוץ בין נקובה לבין שאינה נקובה איתיביה (ט) מחט שניטל חררה או עוקצה טהורה אמר אביי טומאה אשבת קרמית (י) טומאה כלי מעשה בעינן לענין שבת מידי דחזי בעינן והא נמי חזיא למשקלא בה קוץ אמר רבא מאן דקמותיב שפיר קמותיב (כ) מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא מיתיבי (ל)(ד) מחט בין נקובה בין שאינה נקובה מותר לטלטלה בשבת ולא אמרו נקובה אלא לענין טומאה בלבד (מ) תרגמא אביי אליבא דרבא בגולמי עסקינן זימנין דמימלך עלייהו ומשוי להו מנא (ה) אבל היכא דניטל חררה או עוקצה אדם זורקה לבין גרוטאות (נ) אסובי ינוקא רב נחמן (ס) אסיר ורב ששת (ו) שרי אמר רב נחמן מנא אמינא לה דתנן (ע) אין עושין אפיקטויזין

רש"י

דבר שמלאכתו לאיסור. אם צריך בשבת לגופו (ב) של מלאכה אחרת של היתר מותר: **מדוכה.** שדוכין בה שום: **אם יש בה שום מטלטלין אותה.** אגב השום: **ואם לאו אין מטלטלין.** כגון לישב עליה כיון דעיקר מלאכתו לשחיקה דהיא מלאכת איסור משום טוחן: **תשמישו.** תשמיש המיוחד לו: **ושוין.** ב"ש וב"ה שנחלקו בנוטלין את העלי לקצב עליו בשר ביו"ט: **שאם קצב עליו בשר.** שעשה לצורך שמחת יו"ט: **שאסור לטלטלו.** דהאי דקשרו ב"ה משום שמחת יו"ט קשרו אלמא משום דעלי מלאכתו לאיסור לכתישת טרגיס וטיסני וקליפת עלים לעבד בהן עורות אסור: **הכל מודים.** רבנן דאיפלגו אדר' נחמיה: **בסיכי זיירי ומזורי.** כלי צבעין הן. ורבינו הלוי פירש כלי אורגין סיכי הן עמודין זיארי הן קנים שבשתי ומזורי כובד עליון ותחתון וראשון נראה לי דזייארי לשון עוצרים הן כמו מעצרתא זיירא (ע"ז דף ס.): **דקפיד עלייהו.** האומן שלא יתלכלכו ושלא יתעקמו: **מייחד להם מקום.** מקצה להן בידים: **הני נמי.** (ט) עלי ומדוכה: **קורנס של זהבים.** אע"פ דקפיד עליה קצת שצריך שיהא חלק לרדד טסין אפ"ה כיון שמתקן על ידי הכאה שמכה על הסדן לא מקפי ליה וכ"ש של שאר נפחים כרבה: **בשמים.** לשחוק בו: **קפיד עליה.** שלא ימאס: **פגה.** תאנה שלא בשלה כל צרכה וטומנין בתבן להתבשל ותבן מוקצה הוי לטיט: **אם מגולה מקצתה.** שיכול לאוחזה במקום המגולה דאפי' טלטול מן הצד ליכא שאין צריך להגביה התבן אלא מגביה מקום המגולה והתבן נשמט ונופל: **פוגלא.** צנון תלוש שהטמינו בארץ ונתגלה ראשו: **מלמעלה למטה שרי.** אם היה העליון שלה למעלה והקצר למטה וכשהוא שולפה חולצה מעליון שלה לתחתון שלה ורוחב הצנון למעלה מותר דליכא טלטול לעפר כלל שהרי נתגלה ראשו: **ממטה למעלה אסור.** שמזיז עפר לפי שהגומא קצרה מלמעלה ורוחב הצנון מלמטה ואע"ג דטלטול עפר מן הצד הוא שאינו אוחזו ממש בידו: **חררה.** חור שלה: **עוקצה.** פויינט"א: **מהו.** לטלטלה מי בטל תורת כלי מינה או לא: **כלי מעשה.** שמעשה שלו קיים: **ולא אמרו נקובה.** להיות תורת כלי עליה יותר משאין נקובה אלא לענין טומאה. וקס"ד דבניטל חור שלה קאמר דלענין טומאה בטל שם כלי מינה ולטלטול שרי: **בגולמי.** גולמי מחטין העומדות לינקב דנקובה נגמרה מלאכתה ושאינה נקובה אינה נגמרה מלאכתה הלכך לענין טומאה הוא דלא הוי כלי אבל בטלטול שריא דחזי לקוץ: **דמימליך.** ולא נקיב לה: **ומשוי לה מנא.** כמות שהיא ולנטילת קוץ: **גרוטאות.** שברי מתכות. אדם זורקה לבין גרוטאות ובטל שם כלי מינה: **אסובי ינוקא.** להחליק סדר אבריו. כשהוא נולד אבריו מתפרקין וצריך ליישבן: **אסיר.** דדמי למתקן: **אפיקטויזין**

תוספות

בסיכי זיירי ומזורי. פי' בערוך(פ) פי' סיכי הם יתדות המוכנין לנפץ בהן משי וכיוצא בה תרגום יתדות סיכי זיירי כלי עץ כמו קרשים שכובשין בהן בגדים דתנן (לקמן דף קמא.) מכבש של בעלי בתים(א) מזורי כלי עץ שהכובס מכה בו הבגדים על האבן שמלבנו ואלו כלים מקפיד עליהם שלא יתעקמו ולא יתפגמו שלא יתקלקלו הבגדים והמשי ומסיח דעתו מלטלטלן וכן מפרש בירושלמי זיירי דין עצר ביה מזורא דין חביט ביה ולפי' הקונט' דמפרש מזורי כובד עליון וכובד תחתון נ"ל דסבירא ליה כמאן דאסר בפרק אלו קשרים (לעיל דף קיג.)[ב]: **הא** נמי מייחד לה מקום. מ"מ משום שמחת יו"ט מותר לטלטלו לקצב עליו בשר: **הדר** ביה רב נחמן מההיא. מסתברא דמההיא הדר ביה מדאמר בפרק תולין (לקמן דף קמא.) אמרי בי רב תנינא דלא כרב נחמן: **פגה** שהטמינה כו'. (ט) מיירי שהניחה שם ע"מ ליטלה אבל אם הניחה שם לכל השבת הוי[ג] בסיס לדבר האסור כדאמר לקמן בפרק נוטל (ד' קמב:) גבי אבן שעל פי החבית לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר [ד] האסור: **האי פוגלא.** וא"ת האי פוגלא היכי דמי אי במניח מ"ט דמאן דשרי מלמטה למעלה הא אפילו ניעור לא שרי כ"ש טלטול מן הצד ואי בשכח מ"ט דמאן דאסר אפי' טלטול גמור שרי לצורך לטלטל אגב היתר לקמן בפרק נוטל (קמא. וד' קמב:) במעות שעל גבי הכר בצריך למקומו דמטלטלו בעודן עליו ואבן שעל פי החבית כשהוא בין החביות מגביה ומטה כ"ש טלטול מן הצד וי"ל דמניח על מנת ליטלה איירי אע"ג דכשכח דמי כמו טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל בסוף במה טומנין (לעיל דף נא.) דשרי לנער משום דאין מניח לכל השבת ובעצמות וקליפין דריש ביצה (ד' ב.) דשרי ב"ה לסלק את הטבלא ולנער מ"מ לא היה לו להניח באותו ענין שיצטרך טלטול מן הצד ועצמות וקליפין לא מסתייה דלא לינח בהן על גבי השלחן וטמן וכיסה דפרק במה טומנין (לעיל ד' נא.) אין לחוש כיון דאפשר בניעור דאפילו טלטול מן הצד אינו(ק): **מדלענין** טומאה לאו מנא לענין שבת נמי לאו מנא. תימה הא תנן לקמן (י) כל הכלים הניטלין שבריהן ניטלין אע"ג דלענין טומאה לא הוי מנא כשנשבר אלא על ידי ייחוד לפי' הקונטרס דסוף המצניע (לעיל דף צה:) י"ל[ה] דה"פ מדלענין טומאה (ט) לאו מנא אפי' על ידי ייחוד דכיון דניטל חררה או עוקצה[ו] לא מהני ביה ייחוד לענין שבת נמי לאו מנא היא אבל היכא דהוה מנא לענין טומאה ע"י ייחוד איכא למימר דהוי מנא לענין שבת אפי' בלא ייחוד כיון דיכול להיות כלי לענין טומאה וכן משמע בסמוך דתרגמא אביי אליבא דרבא בגולמי דזימנין דממלך עלייהו ומשוי להו מנא משמע דלהכי מותר לטלטל אע"ג דטהורה היא דאכתי לא מימלך עלה כיון שראוי ליחדה להיות כלי(פ): **אסובי** ינוקא. לאו היינו לפופי ינוקא דשרי בפרק במה אשה (לעיל דף סו:) ולקמן בסוף חבית (דף קמז:) דהיינו שכורכין אותו בבגדים וקושרים בחגורה רחבה[ז] וכן פירש בקונטרס בסוף מפנין(פ) כי היכי דלא תקשי דרב נחמן אדרב נחמן דשרי התם לפופי והכא אסר אסובי והא דתנן בפ' חבית (שם) אין מעגלין את הקטן פריך לה התם אההיא דלפופי ומוקי לה בחומרי שדרה דמיחזי כבונה וקשה דמייתי לה מאין עושין אפיקטויזין שהוא תיקוני גברא כדפירש בקונטרס הוה ליה לאתויי מסיפא דאין מעגלין את הקטן דהוי נמי תיקוני ינוקא ודמי טפי שהכל בקטן מענין אסובי ופירש רבינו תם דהכי נמי מייתי ונקט רישא (ט) אין עושין אפיקטויזין כו' עד אין מעגלין: וסכינא

רבינו חננאל

ושמעינן מינה דכל דבר שמלאכתו אפילו לאיסור, כגון מלאכת הקורנס של נפחים שהן עושי מלאכת כלי נחשת וברזל, ומלאכתם שהוכנו לכך אסורה בשבת, אם הוצרכו (לומר) [לדבר] שהוא מותר בשבת, כגון פיצוע האגוזים שהן הכנת מאכל ואינה מלאכה מותר. **ואקשינן** עליה והא מדוכה אם יש בה שום מטלטלין [אותה] ואם לאו אין מטלטלין אותה, דכיון שמלאכתה לאיסור היא אפילו לצורך גופה אין מטלטלין אותה. ופריק ליה מני מתניתא ר' נחמיה היא דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו. פי', מצאנו ר' נחמיה שאמר בפירוש אפילו טלית ואפילו [תרווד] אין ניטלין אלא לצורך והיא טלית ללבישה ותרווד לאכל בו. ומתניתין דקתני נוטל אדם קורנס לפצוע בו (ומדוכה) [וקרדום] דלא כר' נחמיה. **ותוב** אקשינן עליה ושוין שאם קצב עליו בשר וכו' ופשוטה היא. **ומוקמינן** להני מתניתא לדברי הכל ואפילו לרבנן, ומודו רבנן במדוכה ובעלי, דכיון דקפיד עליה מכין עליה מקום וגמר בדעתו שלא לטלטלם מאותו מקום, לפיכך אסור לטלטלם מן המקום המוכן להם. ודין אילו כדין סיכי זיירי ומזורי. פי' סיכי, הן יתדות (המכונין) [המוכנין] לנער בהן משי וכדומה לו, (והן) [והוא] תרגום יתדות, סיכי. זיירי, כלי עץ כגון קרשים שכובשין בהן הבגדים, כדתנן מכבש של בעלי בתים. מזורי, כלי עץ שהכובס מכה בו הבגדים על אבן בעת שמלבנן. ואילו כולן קפיד עליהן שלא יתעוותו או יפגמו, שאם יפגמו יקרעו הבגדים והמשי, לפיכך מסיח דעתו מטלטולם ונעשו מוקצים ועל כן אסור לטלטלם. וכך זה מפורשין בתלמוד א"י בזייר די עצר ביה, במזורה די חבוט ביה, (בכיבאנא) [בבוכנא] די כתיש ביה. **ונתבררו** דברי משנתינו כי כל הקורנס מותר לפצוע בו אגוזין ואפילו קורנס של זהבים. ובקורנס של בשמים חלקו בו ר' חייא בר אבין ורב שמן בר אבא משמיה דרבי יוחנן, ר' חייא אוסר ורב שמן מותר. ומיסתברא כר' חייא, חדא דכיון דקפיד עליה דלא ליפגום כזיירי דמי, ותוב דהוא אשכחן דהוה תדיר קמי ר' יוחנן דהוה גריס ודייק, והוה מהדר תלמודיה עליה כל תלתין יומין. **ת"ר פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים אם מגולה מקצתה מותר לטלטלה ואם לאו אסור, אלעזר בן תדאי [אומר] תוחבן בכוש או**

רבינו חננאל (המשך)

בכרכר והן נגערות מאליהן. פי' פגה, כדכתיב חנטה פגיה, והן פירות לא נתבשלו באילן וטומנים בתבן להתבשל בחמות התבן (להוכשר) [להיכשר] לאכילה. וחררה ע"ג גחלים טמנה בהן ליאפות מבעוד יום ובא בשבת לנוטלן, ת"ק סבר אסור להסיר הגחלים או התבן מעליהן וליטלן, אלא אם מקצתן מגולין אוחז בידו המקום המגולה ושומטן. ואם אין בהם מקום מגולה, בחררה בלא גחלים ובפגה בלא תבן, אסור לטלטלן. **ואלעזר** בן תדאי סבר אע"פ שאין בהן מקום מגולה תוחבו בכוש או בכרכר. פי' נועץ בהן כוש, והוא דתנן כוש שבלע את הצינורא או כרכר שהוא וכו', ומגביהין ונופלין התבן או הגחלים מאליהן ואח"כ נוטלן בידו, שלא נמצא טילטול הגחלים (והתנן) [והתבן] כדרכן, אלא מן הצד. **ואמר** רב נחמן הלכה כאלעזר בן תדאי. ומקשינן וכי רב נחמן סבר דטילטול מן הצד לאו שמיה טילטול, והא רב נחמן בפרק ר' אליעזר אומר תולין בסופו בגמרא, הקש שע"ג מיטה לא ינענעו בידו כו', אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלן למטן שרי, ממטן למעלן אסיר. פי', אם יש לאדם פוגלא טמונה בתבן או אפילו בעפר תיחוח עומדת כעין נטועה ראשה טמונה ועליה מגולים, עכשיו כשבא לנוטלה אם אוחזו בעלים ומושך הראש ומסלקה זהו ממעלה למטה, אע"פ כשמגביה התבן והעפר משתרבב במקומן ויורד שרי. אבל לאחוז קצה הראש הטמונה ולהגביהה ממטה למעלה לא, אלמא שטילטול מן הצד שמיה טילטול. ומפרקינן הדר ביה מההיא. **מחט שניטל חררה או עוקצה.** פי' חרירה, הנקב שלה, עוקצה, ראשה [ו]הוא חידודה. תירגמה אביי אליבא דרבה בגלמי, והן פשוטין, כדתנן גלמי כלי מתכות טהורין, פשוטיהן טמאין ואילו הן כו', והן חוטי ברזל משוכין וחתך אותן חתיכות חתיכות ולוקח מהן האומן כשיעור אורך מחט ומחדד ראשה האחת ונוקב הקצה השני ונעשה מחט, וקודם שיחדדנה וינקבנה נקראת אותה החתיכה גולם. כגון זו וכיוצא בה שהן עומדות להעשות כלי ניטלין בשבת, אבל מחט שניטל חררה או עוקצה אסור. **גרוטאות** הוא לשון יון, ופתרונו כלי מוכן להטיל בו התגר כלי נחושת או כלי ברזל שבורין שיזדמנו לו לקנותם, קונה ומשליכם לאותו כלי כדי להתיכם, ונקראין גרוטאות. ומיכן נהגו לקרואת לתגר גרוטאות. **אסובי ינוקא.** פי' כשנופל ערלת הגרון של תינוק, משימה החיה אצבעות [נ"א: אצבעה] בפיו ומסלקת אותה הערלה, ופעמים שמקיא התינוק. ועל זה אקשינן עלה והא אין עושין

מסורת הש"ס

א) [לקמן קנז. תוספתא פי"ז], ב) [לעיל ע"ש וש"נ], ג) ביצה יא., ד) כ"ש מ"ז, ה) [לקמן קכו. ביצה יא.], ו) עירובין נו., ז) [לעיל מג: לקמן קמא.], ח) שם, ט) [לעיל נג. כלים פי"ח מ"ו], י) [לעיל נו: לקמן קכו.], כ) [לעיל קיג.], ל) [לעיל נג: תוספ' דכלים ב"מ פ"ב], מ) [ערוך ערך צבע], נ) [לעיל נג. ע"ש], ... פירש כשנופלת ערלת הגרון של תינוק משימה האשה באצבעה בפיו ומסלקת אותה הערלה ופעמי' שמקיא התינוק ע"כ הקשה לו והא אין עושין אפיקטויזין ע"כ ועיין בהרא"ש שם על הגליון, ס) לא אוסר, ע) [לקמן קמז.], פ) [ערך זירין], צ) שייך לקמן קודם ד"ה מדלענין, ק) [וע' תוס' לעיל לד: ד"ה זה], ר) [לקמן קכו: ד"ה שיעורן], ש) [דף קכט.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' וחררה שטמנה. נ"ב לשון רש"י בעירובין דף עז וחררה שטמנה באבן בגחלים ועכשיו לא נזכר הגחלים אבל לא כמו לא למתוך שהכפר מכסה את התחתונות ומבעיר את העליונות: (ב) רש"י ד"ה דבר שמלאכתו וכו' לגופו למלאכה כצ"ל ותיבת של נמחק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הני נמי עלי ומדוכה. עיין לעיל דף עז ע"א תוס' ד"ה מדוכה קטנה: תוס' ד"ה פגה שהטמינה כו' מיירי שהניחה. עיין לעיל דף נא ע"ב תוס' ד"ה אין טומנין: תוס' ד"ה אפילו. עיין לעיל דף מט ע"ב תוס' ד"ה ע"י יחוד: תוס' ד"ה אסובי ינוקא וכו' אין עושין אפיקטויזין. וכמה כתבו תוס' בסס ר"ה שבועות דף ט ע"ב ד"ה לכאמר וכו' ובתוס' מב ע"ב ד"ה ומאן דתני ובגיטין דף פ ע"ב ד"ה זו דברי ר"מ ובזבחים דף נד ע"ב ד"ה מ"ס דמ"ה ע"ב תוס' ד"ה ג' שאלו אינן דאשין לחלק ולמעלה דף יב ע"ב תוס' ד"ה קלו מקדשים: בעין משפט אות ו' פב"א מהלכות שבת. לא נמצא שם מזה. ועיין בהלכה ל"א ובכס"מ.

מוסף תוספות

א. (ומזורי) [וזיירי] לשון דוחק הוא, כמו מעצרתא דזיירי כמו ועיר ד. הגיזה. תוס' הרא"ש. ב. [ד]הנהו, איכא מאן דשרי. רשב"א. ג. האיך יכול לנערה. [הא]. שיטה ישנה. ד. כלל דבר שדעתו ליטול בשבת ולא להניחו בשבת אפילו מניח חשיב כשוכח. תוס' לעיל מג. ד"ה דכ"ע. ה. דלעולם בעינן יחוד לענין טומאה. תוס' חולין כח. ד"ה שיעורו. ו. טהורה וכו'. תוס' לעיל מג: ד"ה אמרו. ז. ומאליה הוא מתוקן, אבל אסובי בידים דמי לתקוני מנא. ריטב"א.

עין משפט נר מצוה

ו א טוש"ע או"ח סימן תקט סעיף ה:

ז ב מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ג [וער' בב"י]:

ח ג מיי' שם הלכה טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' שיא סעי' ט:

ט ד ה מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע או"ח סימן שח סעיף יא:

י ו מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה יד ופכ"א הלכה לא טור שו"ע או"ח סימן של סעי' ט:

◆

לעזי רש"י

פויינט"א. חוד.

◆

מוסף רש"י

אין נוטלין את העלי. עלי מלאכתו לאיסור לכתוש במכתשת, משום הכי אסרי ליה ב"ש (ביצה יא.). טלטול מן הצד. כלאחר יד (לעיל מג:). האי פוגלא מלמעלה למטה שרי. כגון שטמנוה בקרקע להתקשות, כשגלה שלפו מלמעלה למטה שרי, אם היה ראשו למעלה ועוקצו למטה ומושכה מלמעלה למטה, ולפי שהגומא רחבה למעלה, מותר ואין מזיזין הקרקע כשהוא שומטה, שהגומא אינה שנפתח נתון למעלה אלא עליונה שהוא למטה והוא עומד לראשה, אסור לפי שהגומא קצרה מלמעלה וכשהוא מזיז העפר ומטלטלו טלטול מן הצד הוא שטלטול ואסור (לקמן קמא.). מחט כו' מותר לטלטלה בשבת. בגולם, להוציא בה קוץ ונוטל לו הקוץ עליה (לעיל נב.). ולא אמרו נקובה. חלוקה לטומאה, אלא לענין טומאה בלבד. דנקובה מקבלת טומאה ושאינה נקובה לא (שם). בגולמי עסקינן. (לעיל שם) שהוא גולם שנקבה ולא נגמרה ועומדת לינקב, הפסק הוא לכל זמן שלא נקבה אינה מקבלת טומאה דהא לא נגמרה מלאכתה ולענין טומאה כלי מעשה בעינן (במדבר לא) שנגמר כל מעשהו, ומיהו לענין שבת אית ליה דזימנין דממלך עלה ומשוי לה מנא לנטילת קוץ, אבל מחט שנשברה מלאכתה כגון אושפיגל"א שאינה ראויה לינקב, דהא ודאי לא חזיא לטומאה (לעיל נב.).

◆

רב נסים גאון

פרק שבעה עשר כל הכלים הכל מודין בסיכי זיארי ומזורי. בגמרא דבני מערבא גרסי זיירה דו עצר בה, מזורי דו חבט בה, וסיכי הן יתידות, וגלוי הוא הדבר וידוע לכל.